

Nr 57.

Ankom till riksdagens kansli den 22 april 1918 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kolonisation å vissa kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 19 mars 1918 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 198, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att upplåtelse av kolonat å Rönnlidens, Luspbergets och Metsekens kronoparker i Västerbottens län samt Djupsjö kronopark i Norrbottens län må ske i huvudsaklig överensstämmelse med norrländska kolonisationskommitténs förslag med av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkta jämkningar;

dels ock för anordnande av dessa kolonat anvisa såsom förslagsanslag

ej mindre å tilläggsstat för innevarande år.....	kronor 150,000
än även å extra stat för år 1919.....	» 225,000.

Beträffande utredningen i ärendet tillåter sig utskottet hänvisa till berörda statsrådsprotokoll.

Departementschefen har för egen del anfört följande:

»Frågan om ett mera målmedvetet och energiskt arbete för främjande av ökad bosättning inom därtill ägnade delar av Norrland har länge varit föremål för såväl statsmakternas uppmärksamhet som allmänhetens livliga intresse. Den stora vikten av att lägga under odling nya områden av därtill ägnad jord ligger i öppen dag. Härtill kommer,

om än i andra rummet, den av kommittén starkt hävdade betydelsen av väl kvalificerad arbetskraft för skogsbrukets behov.

Det förslag, som nu föreligger, har föregåtts av en utredning, som i första hand haft till syfte att undersöka tillgången på odlingsbar mark i de norrländska, ofta långt inne i landet belägna kronoparkerna. Utredningen har nu framskridit så långt, att kommittén ansett sig kunna tillstyrka, att åtgärder vidtagas för en begynnande kolonisation efter delvis nya grundlinjer. Visserligen är det för närvarande blott fråga om ett försök i mindre omfattning, men jag anser det vara av vikt, att detta försök utan dröjsmål göres. Med ledning av den erfarenhet, som därigenom vinnes, kan man sedan gå vidare och det är att hoppas, att därur kan så småningom växa fram ett ganska vitt-omfattande kolonisationsarbete.

Domänstyrelsen har gjort gällande, att skogsarbete ej skulle kunna påräknas i särdeles stor omfattning från kolonisternas sida. Jag tror dock i likhet med kommittén, att man kan från kolonisterna förvänta ett icke oväsentligt tillskott i arbetskraft för skogsbrukets behov. Det är naturligt, att detta tillskott blir mindre under den första tiden, då odlings- och byggnadsarbetena huvudsakligen pågå, men även då torde kolonisten för att skaffa sig kontant arbetsförtjänst komma att verkställa skogsarbete. Efter några års förlopp, då man behöver räkna blott med den normala årliga skötseln av kolonatet, bör denna ingalunda kunna taga kolonistens tid i så hög grad i anspråk, att han icke, även sommartid, bör kunna arbeta i skogen. Det bör härvid bemärkas, att under det till hemmanen i lappmarken i regel höra naturliga ängar, ofta av betydande areal, som draga avsevärt arbete, en dylik anordning icke skulle förekomma beträffande kolonaten. Då det givetvis bör antagas, att staten betalar sina skogsarbetare en avlöning, som är fullt lika hög som andra skogsarbetares i trakten, och dessutom innehavare av vissa kolonat skulle tillerkännas premier, synes mig all anledning föreligga till antagandet, att kolonisterna i viss mån kunna påräknas för skogsarbete åt staten.

Vad kommittén anfört i fråga om valet av upplåtelseform synes mig på ett övertygande sätt visa, att några avgörande betänkligheter ej kunna anföras mot förslaget, att, innan slutlig ståndpunkt av statsmakterna intagits beträffande frågan om upplåtelsens form och i avvaktan på den härutinnan alltjämt försiggående utredningen, vid denna försökskolonisation upplåta lägenheterna med arrenderätt, som efter viss tid och under vissa förutsättningar kan övergå till äganderätt. Givetvis före-

gripes ej härigenom valet av upplåtelseform vid en kommande allmän kolonisation.

Vad angår planen för den ifrågasatta koloniseringen och de huvudprinciper, på vilka kommittén grundat sitt förslag, finner jag mig kunna i allt väsentligt biträda kommitténs åsikter. Såsom kommittén framhållit, är det emellertid mycket möjligt, att modifikationer komma att under verksamhetens fortgång visa sig behövliga eller önskvärda, och det synes därför lämpligast, att icke åt reglerna gives en absolut för alla fall bindande giltighet utan att det må tillkomma Kungl. Maj:t att efter behov vidtaga jämkningar. Naturligt är, att gent emot den enskilde kolonisten de villkor, under vilka kolonat upplåtits åt honom, måste vara för staten bindande, men det bör finnas möjlighet för Kungl. Maj:t att i mån av behov utan riksdagens hörande vidtaga sådana jämkningar i upplåtelsevillkoren för nya kolonat, som icke strida mot huvudprinciperna.

Mot förslaget att kolonisationsförsöket först skall avse de angivna områdena å Rönnlidens, Luspbergets, Metsekens och Djupsjö kronoparker har jag ej något att erinra.

Systemet med kolonat av två olika storlekskategorier i ungefärlig överensstämmelse med kommitténs förslag synes mig böra godkännas, även om tillämpningen av detsamma i varje särskilt fall måste bli beroende på omständigheterna. Vad de nu till upplåtande föreslagna kronoparksområdena beträffar, torde deras fördelning i lägenheter böra, särskilt med hänsyn till vad domänstyrelsen därom anført, underkastas närmare prövning. De föreslagna maximiantalen lägenheter av vardera slaget torde därför ej böra anses såsom definitiva.

En princip, från vilken endast i undantagsfall avvikelse torde böra ske, är den, att kolonaten böra anordnas i grupper om minst tre, där de ej förläggas intill redan befintliga gårdar. Såväl kolonisternas egen trevnad och fördelen för dem att kunna vara varandra inbördes till stöd och hjälp som ock statens intresse att begränsa kostnaderna för väganläggningar, avdikningar, materialiers framforslande m. m. betinga detta.

Kommittén har i sin hemställan under E föreslagit vissa bestämmelser att lända till efterrättelse vid kolonatens utläggande och upplåtande. Dessa bestämmelser synas mig i stort sett väl avvägda och ägnade att skapa förutsättningar för en bosättning däruppe, som kan bliva av bestående värde. Endast i följande hänseenden finner jag, särskilt med hänsyn till vad domänstyrelsen anført, anledning att göra några uttalanden.

Med anledning av domänstyrelsens erinran, att de större kolonaten

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 10 saml. 25 häft. (Nr 52—58.) 3

krävde större hus, har jag från kommittén inhämtat, att det antagits, att byggnadsbehovet under de första åren skulle ställa sig alldeles lika för bägge slagen av lägenheter. I mån som odlingen fortskrider borde vid de större kolonaten inredningen i uthusbyggnaden undergå en enkel ändring samt en tillbyggnad göras. Ritningarna vore särskilt avpassade för dylik utvidgning. Manbyggnaden syntes ej behöva göras större å de större kolonaten, enär även dessa vore beräknade att skötas utan lejd arbetskraft.

I betraktande av det byggnadsbidrag intill 4,500 kronor, som medgives kolonist, som själv bebygger sitt kolonat, samt då avsikten är att genom särskilda anordningar underlätta anskaffandet av byggnadsmaterialier, anser jag tillräckliga skäl icke föreligga att, såsom domänstyrelsen ifrågasatt, förorda en utsträckning av den i punkten 12) angivna byggnadstiden av tre år. Ur flera synpunkter är det, såsom kommittén framhållit, önskligt, att byggnaderna bliva färdiga inom ej alltför lång tid.

Då tillämpandet av de i punkten 20) angivna bestämmelser om borttagande av träd med minst 30 centimeters diameter vid brösthöjd samt av mindre träd, som kunna avverkas utan fara för den återstående skogens bestånd, är lagt i skogsförvaltningens hand, torde vad domänstyrelsen härom anfört icke nödvändiggöra ändring i kommitténs förslag härutinnan.

Domänstyrelsen har framhållit, att den årliga legan för kolonat blir ganska hög. Detta må visserligen medgivas, men är huvudsakligen beroende av att byggnadskostnaden nu måste beräknas särskilt högt. De beräkningsgrunder, efter vilka legan skall utgå, synas i och för sig väl avvägda och så gynnsamma för kolonisten, som gärna är möjligt. I varje fall kan jag icke ansluta mig till domänstyrelsens uppfattning att de förmåner, staten erbjuder kolonisten, böra minskas, för att legan må kunna nedsättas. Det synes mig nämligen viktigt, att dessa kolonister beredas så drägliga levnadsförhållanden, som omständigheterna medgiva. Eljest torde det vara fara för att hela organisationen får över sig ett drag av fattigdom och knapp nödhjälp, som kan för-rycka rörelsens hela karaktär och misskreditera den i allmänhetens ögon.

Däremot vill jag biträda domänstyrelsens förslag, att i punkten 26) de frihetsår, under vilka lega icke må utgå, utsträckas från tre till fem år. Härigenom bör kolonistens intresse för och möjlighet att påskynda byggnads- och odlingsarbetena främjas. Under den tid dessa arbeten pågå som bäst och innan kolonatets jord kunnat börja lämna mer av-

sevärd avkastning, möta säkerligen vissa svårigheter för en kolonist att fullgöra kontanta betalningar.

De i punkten 27) d) föreslagna grunderna för bestämmandet av betalningen för gagnvirkesduglig ståndskog vid köp av lägenhet hava av domänstyrelsen gjorts till föremål för kritik, varvid styrelsen hänvisat till att ståndskogen å olika orter kan hava mycket olika värde. Denna fråga är ganska svårlöst. I betraktande av de skäl, kommittén anfört för sitt förslag, som synes ur kolonistens synpunkt avgjort vara att föredraga framför domänstyrelsens, och då de belopp, det nu rör sig om, icke torde vara särdeles stora, ansluter jag mig till kommitténs mening.

Vad beträffar domänstyrelsens uttalanden om beskaffenheten av det bränsle, kolonisten enligt punkten 18) må äga erhålla från kronans mark, om vägunderhållsskyldigheten samt om jakträtt m. m. har jag inhämtat, att dessa frågor blivit av kommittén beaktade i de förslag till kontraktsformulär, som kommittén uppgjort.

I likhet med kommittén anser jag ledningen av kolonisationsförsöken nu böra uppdragas åt en särskild nämnd. Jag vill betona, att framgången av kolonisationsverksamheten i hög grad är beroende av att en målmedveten och energisk ledning har tillfälle ägna nödig tid och omtanke åt densamma.

Beträffande de anslagsbelopp, kommittén ansett behövligen för det nu ifrågasatta kolonisationsförsökets bedrivande under innevarande och nästa år, har jag ej något att erinra; och äro de respektive beloppen beräknade i årets statsverksproposition och förslaget till tilläggsstat för innevarande år. Jag vill emellertid framhålla, att, därest till följd av eventuella undersökningar under instundande sommar nya kolonisationsförslag komma att framläggas för 1919 års riksdag, till deras utförande ytterligare anslag kommer att krävas.»

Att nuvarande form för upplåtelse av odlingslägenheter å kronoparker i de nordliga länen i flera hänseenden lämna mycket övrigt att önska, torde få anses vara tämligen allmänt erkänt. På en dylik åskådning hava ock såväl år 1914 i ämnet väckta motioner som riksdagens i anledning av desamma till Kungl. Maj:t avlåtna, i propositionen angivna skrivelse vilat. Att den med anledning härav år 1916 tillsatta kolonisationskommittén, innan dess uppdrag blivit slutfört och i överensstämmelse med vad föredragande departementschefen vid kommitténs tillsättande uttalade, nu framlagt ett förslag till en partiell lösning av det synnerligen omfattande och betydelsefulla spørsmålet om en mera rationell kolonisation å statens odlingsmarker i Norrland eller, som kom-

Utskottet.

mittén själv benämner sitt förslag, till en försökskolonisation, synes utskottet mycket beaktansvärt.

Såväl kommittén som departementschefen framhåller, att de grunder, på vilka föreliggande förslag vilar, icke äro att anse som definitiva utan närmast hava karaktären av försök, och tilläventyrs kunna komma att i ett slutligt förslag i större eller mindre grad undergå förändring. Utskottet, som fördenskull saknar anledning att närmare uttala sig om de särskilda bestämmelser, som för nu ifrågasatta försök föreslagits, finner dock de nya synpunkter, som av kommittén upptagits och som i det allra väsentligaste vunnit Kungl. Maj:ts gillande värda synnerligt beaktande och väl ägnade att prövas samt av beskaffenhet att böra leda till ett långt bättre resultat än nu gällande tillvägagångssätt.

Den av Kungl. Maj:t vidtagna förändringen i kommitténs förslag, varigenom de s. k. frihetsåren ökats från tre till fem, synes utskottet välbetänkt.

Jämväl finner utskottet lämpligt, att ledningen av det nu ifrågasatta kolonisationsförsöket anförtros åt en särskild av Kungl. Maj:t förordnad nämnd ävensom att åt Kungl. Maj:t överlåtes att avgöra vissa med upplåtelse sammanhängande detaljfrågor. Det synes utskottet, som borde härigenom fördelar kunna vinnas ej minst för blivande kolonister, fördelar vilka ofta icke kunde uppnås, därest alla dylika smärre detaljbestämmelser skulle i förväg fastslås utan möjlighet till mindre jämkningar, som kunna tänkas betingade av särskilda växlande omständigheter. I detta sammanhang vill dock utskottet ifrågasätta, huruvida icke det av kommittén gjorda förslaget, att chefen för domänstyrelsen alltid skall vara kolonisationsnämndens ordförande, kunde så ändras att, därest tilläventyrs en souschef i samma styrelse bleve tillsatt under den tid, som nämnden nu är avsedd att fungera, denne skulle kunna, om så finnes lämpligt, förordnas till nämndens ordförande.

Då förevarande försök avser upplåtelse av allenast omkring ett hundratal lägenheter och det väl kan tänkas, att ansökningar till erhållande av dessa bliva så många, att antalet icke förslår för tillgodo-seende av alla sökande, vill det synas utskottet, som om det vore önskvärt, att försöket icke behöver stanna vid nämnda antal utan att det samma, utan förändring av dess försökskaraktär, utvidgades till ett antal ytterligare lägenheter. Detta synes utskottet lämpligen kunna ske i sammanhang med de undersökningar, som även under innevarande år komma att äga rum genom kommitténs försorg å kronoparker i de nordligaste länen.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må med bifall till förevarande proposition

dels medgiva, att upplåtelser av kolonat å Rönnelidens, Luspbergets och Metsekens kronoparker i Västerbottens län samt Djupsjö kronopark i Norrbottens län må ske i huvudsaklig överensstämmelse med norrländska kolonisationskommitténs förslag med av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkta jämkningar;

dels ock för anordnande av dessa kolonat anvisa såsom förslagsanslag

ej mindre å tilläggsstat för inne-	
varande år	kronor 150,000
än även å extra stat för år 1919	» 225,000.

Stockholm den 22 april 1918.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: se utlåtande nr 55.
